

وضعیت مدارس شهرستان مرنند بر اساس مؤلفه‌های مدارس امن محمد رضا سلیمانی^۱، رقیه علی محمدی^۲

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، تعیین وضعیت مدارس شهرستان مرنند بر اساس مؤلفه‌های مدارس امن از دیدگاه مدیران مدارس مقاطع سه گانه می‌باشد. تحقیق از نوع کاربردی است که به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه مدیران مدارس مقاطع سه گانه ابتدایی، راهنمایی و متوسطه می‌باشد. بر اساس فرمول تعیین حجم نمونه کوکران ۹۰ نفر به روش طبقه‌ای تصادفی نسبتی به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی آن توسط کارشناسان و متخصصان حوزه تعلیم و تربیت مورد تأیید قرار گرفت. همچنین، پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴ محاسبه شد. داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته‌های تحقیق نشان داد که وضعیت مدارس مقاطع سه گانه شهرستان مرنند از نظر مؤلفه‌های مدارس امن در تمامی مؤلفه‌ها در سطح بالاتر از متوسط بود. به غیر از مؤلفه فیزیکی، در بقیه مؤلفه‌ها تفاوتی بین وضعیت مدارس دخترانه و پسرانه وجود نداشت. همچنین نتایج نشان داد به غیر از مؤلفه فیزیکی، در سایر مؤلفه‌ها وضعیت مدارس مقاطع ابتدایی، راهنمایی و متوسطه متفاوت بود.

کلید واژه‌ها: آموزش و پرورش، مدارس امن، شهرستان مرنند

پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۴/۱۷

دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۸/۱۳

۱- استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرنند soleymani491@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرنند (نویسنده مسئول).

Rogaiealimohamadi@yahoo.com

مقدمه

یکی از مسائل و مشکلاتی که در سال‌های اخیر، توجه نظام آموزشی و خانواده‌ها را به طور جدی به خود جلب کرده است، امنیت در مدرسه است. امروزه موضوع امنیت مدارس به یکی از زمینه‌های مهم تحقیق میان متخصصان تعلیم و تربیت تبدیل شده است. اهمیت این مسأله ناشی از این است که سالانه سهم عظیمی از سرمایه‌های مادی و معنوی کشورها جهت آموزش و پرورش صرف می‌شود. مدارس به عنوان مهم‌ترین جایگاه حضور نسل‌های آینده، باید محیطی سالم و پویا باشند. دانش‌آموزان یا خانواده آنها باید محیط مدارس را طبیعی، سالم، امن و راحت ارزیابی نمایند تا بتوانند به تحصیل موفقیت‌آمیز در آنجا اطمینان حاصل کنند. علاوه بر این، همه دانش‌آموزان برای بالفعل کردن ظرفیت و پتانسیل خود در مدرسه به مکان امن نیاز دارند. باید مکان‌های امن و سالم برای دانش‌آموزان، معلمان و کارکنان ایجاد نمود. بدون یک محیط آموزشی امن، ممکن نیست آموزش درست صورت بگیرد در نتیجه، مدرسه باید امن‌ترین مکان باشد. مدیریت مدرسه هم صالح‌ترین مرجع برای ایجاد نظم باشد تا جامعه امن تشکیل گردد (شیرزادکبریا، ۱۳۸۷). اگر یک مدرسه ایمن نباشد، نتیجه‌ی آن متوجه کودکان می‌شود. به علاوه اگر دانش‌آموزان ایمنی را در درون مدرسه احساس نکنند پیامد آن برای مدرسه و کارکنان آن جدی و سخت خواهد بود. هنگامی که کودکان ناامنی را احساس کنند، مقابله با اهداف مدرسه افزایش می‌یابد، رفتار توهین‌آمیز نسبت به کارکنان مدرسه زیاد می‌شود، تعارض (ستیزه‌جویی) در میان همسالان اوج می‌گیرد (مایر، ۱۳۸۸). مطالعات اخیر در زمینه بهسازی محیط آموزشی و فرایند تعلیم و تربیت نشان می‌دهد که اصطلاح مدارس امن از جمله اصطلاحات جدید است که به طور جدی توجه بسیاری از محققان را به خود جلب کرده است. در سال‌های اخیر، مقالات و پژوهش‌های متعدد در زمینه ویژگی‌ها و مؤلفه‌های مدارس امن به رشته تحریر در آمده است که در هیچ‌کدام از آنها ابعاد مدارس امن به طور یکجا مورد توجه قرار نگرفته است.

تحقیق مانی کاشانی، صبا و عظیمیان (۱۳۸۰) در خصوص بروز حوادث در مدارس شهرستان همدان نشان داد که میزان بروز حوادث در دانش‌آموزان پسر ۲/۳۱ درصد و در دانش‌آموزان دختر ۸/۸ درصد بوده و بین بروز حوادث با جنس و پایه تحصیلی دانش‌آموزان اختلاف معنی داری وجود داشت.

در مطالعه‌ای دیگر، شریفی‌راد، عمیدی‌مظاهری و اکبرزاده (۱۳۸۳) وضعیت بهداشت بوفه‌های مدارس و تاثیر آموزش بر متصدیان بوفه‌های مذکور در شهر اصفهان را بررسی کرده و نشان دادند که ۴۶/۵ درصد مدارس از نظر بهداشت فردی و ۳۴/۵ درصد آنها از نظر بهداشت محیط بوفه در وضعیت نامناسب قرار داشتند. ۳/۹ درصد مدارس از نظر بهداشت فردی فروشنده، ۴/۸ درصد مدارس از نظر محیط بوفه، و ۹۷/۴ درصد مدارس از نظر بهداشت مواد غذایی در وضعیت مناسب قرار داشتند. در این میان، وضعیت بهداشت مدارس ابتدایی نسبت به مدارس راهنمایی و متوسطه مطلوبتر بود.

نتایج پژوهش بختیار نصرآبادی (۱۳۸۵) در مورد وضعیت فضای فیزیکی مدارس شهر اصفهان نشان داد که مدارس این شهر از نظر وضعیت کتابخانه، بهداشت، فضای باز، سالن اجتماعات و راهروها در سطح نسبتاً مطلوب و از نظر کلاس‌های درس، آزمایشگاه و فضاهای اداری در وضعیت مطلوب قرار دارند. همچنین سرانه فضاهای اداری سه دوره تحصیلی، سرانه فضای پرورشی در مدارس راهنمایی و سرانه فضای باز در دبیرستان مطلوب ارزیابی شد.

زارع، جلالوندی و رفیعی (۱۳۸۵) در پژوهش خود به بررسی وضعیت بهداشت استان مرکزی پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان داد که وضعیت بهداشت محیط و وضعیت ایمنی مدارس مورد بررسی در شرایط مطلوب و در هر دو مورد تفاوت معنی‌داری بین مدارس دخترانه و پسرانه و مختلط دیده شد، به نحوی که به مدارس دخترانه نسبت به مدارس پسرانه امتیاز بیشتری تعلق گرفت.

خلیلی، جهانی‌هاشمی و جمالی (۱۳۸۶) به مقایسه مدارس دولتی و غیرانتفاعی شهر قزوین پرداختند. یافته‌ها حاکی از وضعیت نامطلوب سطح بهداشت، شیرهای آب‌خوری و پله‌های اضطراری بود. مدارس دولتی دخترانه از نظر پله‌ها، پوشش کف راهروها، زباله دان، حفاظ پنجره‌ها و مری بهداشت و مدارس غیرانتفاعی دخترانه از نظر حفاظ پنجره‌ها و پوشش حیاط در مقایسه با گروه مقابل وضعیت مطلوب‌تری داشتند. مدارس دولتی پسرانه از نظر نسبت آب‌خوری، اتاق بهداشت، مری بهداشت، تخته‌سیاه، تهویه و سیستم گرمایش در مقایسه با گروه مقابل وضعیت مناسب‌تری داشتند و مدارس پسرانه و دخترانه غیرانتفاعی از نظر نسبت مساحت زمین مدرسه به دانش‌آموز و کپسول آتش‌نشانی دارای شرایط بهتری بودند.

فارسی و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی به بررسی وضعیت ایمنی فضاهای ورزشی مدارس کشور پرداختند که بر اساس نتایج تحقیق، سطح ایمنی فضاهای ورزشی مدارس کشور پایین است. این وضعیت در مدارس متوسطه نسبت به مدارس راهنمایی و ابتدایی نامطلوب‌تر می‌باشد. ملکوتیان و همکارانش (۱۳۸۷) در پژوهش خود تحت عنوان "بررسی وضعیت بهداشت محیط و ایمنی مدارس شهر کرمان" به این نتیجه دست یافتند ۵۳/۱ درصد از مدارس فاقد اتاق خدمات بهداشتی بوده و ۱۱/۱ درصد آنها فاقد آب آشامیدنی سالم بودند. همچنین ۷۶ درصد مدارس دارای زباله‌دان بهداشتی بوده که در از ۹۰/۲ درصد آنها فاصله زمانی تخلیه و شستشوی زباله‌دان رعایت می‌شد. ۷۶ درصد از مدارس آئین‌نامه ماده ۱۳ قانون مواد خوراکی، آرایشی و بهداشتی را در مورد بوفه رعایت نموده بودند در ۹۲/۶ درصد مدارس میز و نیمکت متناسب با قد دانش‌آموزان بود. بالاخره ۸۰ درصد کلاسها حداکثر استفاده از نور طبیعی را داشته‌اند. در مجموع، وضعیت بهداشت مدارس ابتدایی نسبت به مدارس راهنمایی و متوسطه مطلوب‌تر بود.

صالح‌پور دهکردی و همکارانش (۱۳۸۸) پژوهشی را با عنوان بررسی وضعیت بهداشت ایمنی محیط فیزیکی مدارس ابتدایی دولتی شهر کرد انجام دادند، نتایج پژوهش نشان داد که وضعیت بهداشت ساختمان مدارس در همه مدارس مورد بررسی مناسب بود. وضعیت وسایل و تجهیزات در ۵۲/۶ درصد مدارس دخترانه و در ۸۸/۹ درصد مدارس پسرانه، وضعیت امکانات بهداشتی در ۶۳/۲ درصد مدارس دخترانه و در ۷۷/۸ درصد مدارس پسرانه و وضعیت ایمنی محیط فیزیکی در ۶۳/۲ درصد مدارس دخترانه و ۶۶/۷ درصد مدارس پسرانه نامناسب بوده است.

پیرزاده، شریفی‌راد و عروجی (۱۳۸۹) در تحقیق خود تحت عنوان "مقایسه وضعیت بهداشت محیط مدارس ابتدایی دولتی نواحی مختلف شهر اصفهان" به این نتیجه رسیدند که ۷۶/۶ درصد از مدارس، دارای وضعیت مطابق با استاندارد و ۸۰/۵ درصد از کلاس‌های مدارس دارای وضعیت مطلوب بودند. وضعیت سرویس‌های بهداشتی و آب‌خوری‌های مدارس در حد مطلوبی بودند. ۷۹ درصد از مدارس از نظر جمع‌آوری و دفع زباله دارای وضعیت مطلوب و ۴۹ درصد از مدارس دارای بوفه‌های بهداشتی و مطابق استاندارد بودند. همچنین بر اساس یافته‌های تحقیق، تفاوتی در وضعیت بهداشت مدارس ابتدایی دخترانه و پسرانه وجود نداشت.

نشاط و همکارانش (۱۳۸۹) به بررسی وضعیت بهداشت محیط و ایمنی مدارس ابتدایی و راهنمایی شهر زابل پرداخته و دریافتند که ۴۹/۳۸ درصد از مدارس از لحاظ بهداشت محیطی و

۶۳/۳ درصد مدارس از نظر ایمنی از وضعیت مطلوبی برخوردارند، همچنین در مدارس ابتدایی و راهنمایی برحسب متغیرهای ساختمان مدارس، تعداد دانش‌آموزان به تعداد دستشویی، ایمنی راه پله‌ها، اتاق بهداشت و حفاظ پنجره‌ها اختلاف معنی‌داری وجود دارد.

فرانسیس^۱ (۱۹۹۳) در تحقیق خود با عنوان "تبادل بین حقوق دانش‌آموزان و نیاز به امنیت در مدارس دولتی" مشخص نمود که دانش‌آموزان مدارس پسرانه و نیز دانش‌آموزان مدارس متوسطه نیاز به امنیت بیشتر بدون کاهش آزادی و حقوق‌شان نسبت به سایر مدارس دارند.

جان، آگزبلراد و وایتینگ^۲ (۲۰۰۰) پژوهشی را با عنوان "بررسی محیط فیزیکی مدارس براساس نتایج مطالعه سیاست‌ها و برنامه‌های مدارس سالم در سال ۲۰۰۶" انجام دادند. یافته نشان داد که ۵۱/۴ درصد از مدارس ابتدایی، ۴۵/۱ درصد مدارس راهنمایی و ۳۴/۷ درصد مدارس متوسطه برنامه مدیریتی بهبود کیفیت امنیت بیرون مدرسه را داشتند؛ ۳۵/۳ درصد از مدارس ابتدایی، ۳۸/۴ درصد از مدارس راهنمایی و ۵۶/۲ درصد از مدارس متوسطه برنامه کاهش معطل ماندن برای اتوبوس داشتند؛ بسیاری از مدارس طرح یا سیاستی برای نحوه استفاده، ذخیره، مصرف و کاهش استفاده از مواد خطرآفرین به کار گرفتند؛ ۲۴/۵ درصد از ایالتها از مدارس خواستند تا یک برنامه مدیریتی کاملی را اتخاذ کنند؛ ۱۳/۴ درصد از مدارس متوسطه، ۱۷/۹ درصد از مدارس راهنمایی و ۲۹/۶ درصد از مدارس ابتدایی سیاستی را برای گسترش فضای سبز در ساختمان مدارس به کار گرفتند. به طور کلی، محیط فیزیکی مدارس ابتدایی نسبت به سایر مدارس مطلوب‌تر بود.

همانطور که مشاهده شد در همه مطالعات انجام شده اعم از داخلی و خارجی، مدارس صرفاً بر اساس یک یا دو مؤلفه مورد بررسی قرار گرفته‌اند و در هیچ‌کدام از آنها همه مؤلفه‌ها به طور یکجا بررسی نشده‌اند. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت مدارس شهرستان مرند بر اساس مؤلفه‌های هفت‌گانه مدارس امن انجام شده است و در این راستا به پرسش‌های زیر پاسخ داده شده است:

^۱ - Rabert Francis

^۲ - Jones, Axelrad, Wattigney

سوال‌های پژوهش

۱. وضعیت مدارس شهرستان مرند به تفکیک مؤلفه‌های مدارس امن چگونه است؟
۲. وضعیت مدارس دخترانه و پسرانه شهرستان مرند به تفکیک مؤلفه‌های مدارس امن چگونه است؟
۳. وضعیت مدارس مقاطع مختلف تحصیلی شهرستان مرند به تفکیک مؤلفه‌های مدارس امن چگونه است؟

روش

تحقیق حاضر از نظر هدف، از نوع کاربردی و از نظر روش، پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه مدیران مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه شهرستان مرند تشکیل می‌دهند که تعداد آنها ۱۲۰ نفر بود. بر اساس فرمول تعیین حجم نمونه کوکران ۹۰ نفر به روش طبقه‌ای تصادفی نسبتی به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته بود. این پرسشنامه وضعیت مدارس را بر اساس هفت مؤلفه اصلی مدارس امن (فیزیکی، خدمات سلامت، آگاهی بخشی و اطلاع رسانی، اجتماعی و عاطفی، پیشگیری، حمایتی، نظارتی) مورد سنجش قرار می‌دهد. پرسشنامه در دو بخش طراحی شده است. بخش اول اختصاص به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دارد که در آن جنسیت و محل کار پاسخ‌گویان که نشان دهنده مقطع مدرسه آنها نیز می‌باشد مورد پرسش قرار گرفته است. بخش دوم که مربوط به سؤالات اصلی می‌باشد حاوی ۵۹ سؤال است که هر کدام در قالب طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای خیلی خوب، خوب، متوسط، ضعیف، و خیلی ضعیف طراحی شده‌اند. در این پرسشنامه حداکثر امتیاز ۲۹۵ و حداقل آن ۵۹ می‌باشد. روایی پرسشنامه توسط اساتید و متخصصان حوزه تعلیم و تربیت مورد تأیید قرار گرفت. همچنین، پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بررسی و تأیید شد. ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۴ و برای خرده مقیاس‌های فیزیکی، خدمات سلامت، آگاهی بخشی و اطلاع رسانی، اجتماعی و عاطفی، پیشگیری، حمایتی، نظارتی به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۸۱، ۰/۸۱، ۰/۸۶، ۰/۸۲، ۰/۸، ۰/۵۶ و ۰/۹۴ بود.

داده‌های تحقیق در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در سطح آمار توصیفی از جدول توزیع فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های t تک نمونه‌ای، t مستقل و تحلیل واریانس (ANOVA) استفاده شد.

یافته‌ها

۱. وضعیت مدارس شهرستان مرنند به تفکیک مؤلفه‌های مدارس امن چگونه است؟

جدول ۱. وضعیت مدارس شهرستان مرنند بر اساس ابعاد مدارس امن

P	T	انحراف معیار	میانگین	مؤلفه‌ها و ابعاد امنیت
۰/۰۰۰	۹/۰۶	۰/۵۴	۳/۵۱	فیزیکی
۰/۰۰۰	۷/۶۳	۰/۶۰	۳/۴۸	خدمات سلامت
۰/۰۰۰	۸/۳۹	۰/۵۹	۳/۵۲	آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی
۰/۰۰۰	۲۸/۰۱	۰/۳۷	۴/۱۰	اجتماعی و عاطفی
۰/۰۰۰	۱۹/۳۵	۰/۴۷	۳/۹۷	پیشگیری و مداخله
۰/۰۰۰	۱۳/۹۲	۰/۵۱	۳/۷۵	حمایتی
۰/۰۰۰	۱۸/۹۹	۰/۴۵	۳/۹۰	نظارتی
۰/۰۰۰	۱۹/۶۱	۰/۳۶	۳/۷۵	شاخص کلی (امنیت)

برای بررسی وضعیت مدارس مرنند از نظر مؤلفه‌های مدارس امن از آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده شد. جدول ۱ نتیجه حاصل از این آزمون را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده، وضعیت مدارس در تمامی مؤلفه‌ها بالاتر از سطح متوسط می‌باشد. همچنین مؤلفه خدمات سلامت پایین‌ترین و مؤلفه اجتماعی و عاطفی بالاترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند.

۲. وضعیت مدارس دخترانه و پسرانه شهرستان مرنند به تفکیک مؤلفه‌های مدارس امن چگونه است؟

جدول ۲. خلاصه محاسبات آزمون t برای مقایسه میانگین وضعیت مدارس دخترانه و پسرانه شهرستان مرنند به تفکیک مؤلفه‌های امنیت

P	T	مدارس دخترانه		مدارس پسرانه		جنسیت مؤلفه‌ها مؤلفه‌های مدارس امن
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۶	-۲/۷۹۶	۰/۴۵	۳/۶۷	۰/۵۸	۳/۳۶	فیزیکی
۰/۲۲۸	-۱/۲۱۵	۰/۵۶	۳/۵۶	۰/۶۴	۳/۴۱	خدمات سلامت
۰/۳۲۹	۰/۹۸۲	۰/۶۱	۳/۴۶	۰/۵۷	۳/۵۸	آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی
۰/۸۹۸	۰/۱۲۹	۰/۳۵	۴/۰۹	۰/۳۹	۴/۱۰	اجتماعی و عاطفی
۰/۰۵۱	-۱/۹۷۵	۰/۴۷	۴/۰۷	۰/۴۶	۳/۸۷	پیشگیری و مداخله
۰/۹۱۹	-۰/۱۰۳	۰/۴۹	۳/۷۵	۰/۵۳	۳/۷۴	حمایتی
۰/۴۶۱	-۰/۷۴۰	۰/۳۵	۳/۹۴	۰/۵۲	۳/۸۷	نظارتی
۰/۱۱۲	-۱/۶۰۷	۰/۴۶	۳/۸۱	۰/۵۲	۳/۶۹	جمع

برای مقایسه وضعیت مدارس دخترانه و پسرانه شهرستان مرند بر حسب مؤلفه‌های مدارس امن از آزمون t مستقل استفاده شد. نتیجه حاصل از این آزمون در جدول ۲ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده، به غیر از بعد فیزیکی، در سایر ابعاد تفاوت معنی‌داری بین وضعیت مدارس دخترانه و پسرانه وجود ندارد.

۳. وضعیت مدارس مقاطع مختلف تحصیلی شهرستان مرند به تفکیک مؤلفه‌های مدارس امن چگونه است؟

جدول ۳. خلاصه محاسبات آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه برای مقایسه میانگین "مؤلفه‌های مدارس امن" بر حسب مقطع تحصیلی

مؤلفه‌های مدارس امن	مدارس ابتدایی		مدارس راهنمایی		دبیرستان‌ها		مقطع
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
فیزیکی	۳/۵۱	۰/۵۱	۳/۶۲	۰/۵۶	۳/۴۳	۰/۵۵	F ۰/۸۴۹ P ۰/۴۳۱
خدمات سلامت	۳/۸۱	۰/۴۳	۳/۴۱	۰/۶۶	۳/۱۸	۰/۵۶	F ۱۱/۱۲ P ۰/۰۰۰
آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی	۳/۶۶	۰/۵۲	۳/۷۲	۰/۴۵	۳/۲۱	۰/۶۴	F ۷/۶۱۴ P ۰/۰۰۱
اجتماعی و عاطفی	۴/۲۶	۰/۳۳	۴/۰۹	۰/۳۷	۳/۹۳	۰/۳۴	F ۷/۶۹۰ P ۰/۰۰۱
پیشگیری و مداخله	۴/۱۵	۰/۴۳	۴/۱۷	۰/۳۱	۳/۶۲	۰/۴۳	F ۱۷/۷۳ P ۰/۰۰۰
حمایتی	۳/۹۵	۰/۴۷	۳/۸۵	۰/۴۴	۳/۴۳	۰/۴۵	F ۱۱/۴۰۳ P ۰/۰۰۰
نظارتی	۴/۱۴	۰/۳۲	۳/۸۹	۰/۳۷	۳/۶۴	۰/۴۹	F ۱۲/۲۳ P ۰/۰۰۰
جمع	۳/۹۲	۰/۴۳	۳/۸۲	۰/۴۵	۳/۴۹	۰/۴۹	F ۱۰/۷۲۸ P ۰/۰۰۰

برای مقایسه وضعیت مدارس مقاطع مختلف تحصیلی شهرستان مرند بر حسب مؤلفه‌های مدارس امن از آزمون ANOVA استفاده شد. نتیجه حاصل از این آزمون در جدول ۳ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده، در بعد فیزیکی تفاوتی بین وضعیت مدارس ابتدایی، راهنمایی و متوسطه وجود ندارد. در حالی که در سایر ابعاد، وضعیت مدارس سه‌گانه متفاوت می‌باشد. همچنین برای تعیین این که تفاوت بین کدام مدارس می‌باشد از آزمون توکی استفاده شد. نتیجه این آزمون نشان داد که تفاوت بین وضعیت مدارس ابتدایی با مدارس متوسطه می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

بقا و دوام هر کشور تا حدود زیادی به آموزش بهداشت، امنیت روان و جسم دانش‌آموزان آن بستگی دارد. هر چه دانش‌آموزان در امنیت بیشتری قرار داشته باشند بهتر می‌توانند در کسب

مهارت‌های فردی و اجتماعی موفق شوند. امروزه با پیشرفت سریع فناوری، برای دور کردن آسیب‌های گوناگون از دانش‌آموزان، لازم است یک برنامه‌ریزی مناسب برای ایمن‌سازی مدارس ارائه شود تا دانش‌آموزان در محیطی امن و با آرامشی بیشتر به یادگیری بپردازند. تحقیق حاضر با هدف بررسی وضعیت مدارس شهرستان مرند از نظر مؤلفه‌های مدارس امن انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که وضعیت مدارس شهرستان مرند در تمامی مؤلفه‌ها بالاتر از حد متوسط و تقریباً در سطح مطلوب قرار دارد. این نتیجه با یافته‌های تحقیقات انجام شده توسط بختیار نصرآبادی (۱۳۸۵)، صالح‌پور دهکردی و همکارانش (۱۳۸۸)، پیرزاده، شریفی‌راد و عروجی (۱۳۸۹)، نشاط و همکارانش (۱۳۸۹)، همسو می‌باشد. همچنین، بر اساس نتیجه بدست آمده از آزمون t مستقل، وضعیت مدارس دخترانه و پسرانه شهرستان مرند از لحاظ مؤلفه‌های مدارس امن به غیر از مؤلفه فیزیکی، در سایر مؤلفه‌ها شرایط یکسانی دارند. این نتیجه با نتایج تحقیقات انجام شده توسط خلیلی، هاشمی و جمالی (۱۳۸۶) و پیرزاده، شریفی‌راد و عروجی (۱۳۸۹) همسو می‌باشد. همچنین، بر اساس نتیجه آزمون تحلیل واریانس، مدارس ابتدایی نسبت به سایر مقاطع وضعیت مطلوب‌تری دارند. به عبارت دیگر، وضعیت مدارس متوسطه از نظر مؤلفه‌های مدارس امن، نسبت به سایر مقاطع نامطلوب می‌باشد. این نتیجه نیز با یافته‌های تحقیقات انجام شده توسط مانی کاشانی، صبا و عظیمیان (۱۳۸۰)، شریفی‌راد، امیددی مظاهری و اکبرزاده (۱۳۸۳)، فارسی و همکارانش (۱۳۸۶)، ملکوتیان و همکارانش (۱۳۸۷)، نشاط و همکارانش (۱۳۸۹)، فرانسیس (۱۹۹۳)، جان، آگزیلراد و وایتینگ (۲۰۰۰)، همسو می‌باشد، در حالی که با نتیجه تحقیق بختیار نصرآبادی (۱۳۸۵) همسو نیست. به نظر می‌رسد با توجه به امکانات وسیع مدارس شهر اصفهان نسبت به شهرستان مرند این عدم همسوئی تا حدود زیادی طبیعی می‌باشد.

بر اساس یافته‌های تحقیق در مدارس مرند محوطه حیاط مدارس برای دانش‌آموزان سنین مختلف تفکیک شده نیست. این مسأله مخصوصاً برای دانش‌آموزان ابتدایی (مثلاً بودن دانش‌آموزان اول و پنجم در یک محوطه) می‌تواند مشکل ساز شود. بنابر این پیشنهاد می‌شود تا حد ممکن این تفکیک به صورت فیزیکی صورت گیرد و یا حداقل به صورت غیرفیزیکی و کنترل شده باشد.

بسیاری از مدارس، فاقد فضای سبز در محوطه مدرسه و فضای سرپوشیده برای محافظت دانش‌آموزان از نورآفتاب هستند. این مسأله در خستگی، یادگیری و روح و روان دانش‌آموزان

تأثیر منفی بر جای می‌گذارد. پیشنهاد می‌شود طبق استانداردهای جهانی برای هر دانش‌آموز نیم متر فضای سبز ایجاد شود تا آنها در فضای سبز و با روحی آرام به یادگیری پردازند.

بسیاری از مدارس شهرستان مرند فاقد اتاق بهداشت، مربی بهداشت، پرستار و پزشک هستند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در آیین‌نامه اجرایی بهداشت مدارس، وجود اتاق بهداشت، مربی بهداشت، پرستار و پزشک در مدارس مورد تأکید قرار گیرد.

بر اساس یافته‌های تحقیق، هیچ‌کدام از کلاس‌های مدارس شهرستان مرند برنامه ایمنی نداشتند. از آنجائی که آموزش و یادگیری در کلاس صورت می‌گیرد، بنابراین، پیشنهاد می‌شود که مدارس، هر کلاس را به ارائه یک برنامه ایمنی ملزم کنند.

در مدارس شهرستان مرند دانش‌آموزان در تجزیه و تحلیل حوادث و همچنین در تدوین و اجرای برنامه‌های ایمنی مدرسه مشارکت نمی‌کنند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود طرح مشارکت مدرسه محور را در مقاطع سه گانه تحصیلی اجرا کنند.

در اکثر مدارس شهرستان مرند، تیم بحران متشکل از کارکنان، والدین و سایر اعضای ذی صلاح جامعه و نیز برنامه‌هایی جهت تضمین امنیت بیشتر در مدرسه وجود نداشت. بنابراین، پیشنهاد می‌شود در تمامی مدارس مورد بررسی، تیم طراحی مدیریت بحران تشکیل شود.

منابع

- بختیار نصر آبادی، حسن علی (۱۳۸۵). بررسی وضعیت فضای فیزیکی مدارس شهر اصفهان با توجه به استانداردهای سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس. **دانشور رفتار**، ۱۳(۱۲): ۳۳-۴۲.
- پیرزاده، آسیه؛ شریفی‌راد، غلام رضا؛ عروجی، محمد علی (۱۳۸۹). مقایسه وضعیت بهداشت محیط مدارس ابتدایی دولتی نواحی مختلف شهر اصفهان. **تحقیقات نظام سلامت**، ۶(۱): ۴۴-۴۹.
- خلیلی، احمد؛ جهانی هاشمی، حسن؛ جمالی، حمزه علی (۱۳۸۶). مقایسه بهداشت محیط و ایمنی مدارس عادی - دولتی با غیرانتفاعی شهر قزوین. **مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین**، ۱۱(۱): ۴۱-۴۹.
- زارع، رامین؛ جلالوندی، مهناز؛ رفیعی، محمد (۱۳۸۵). بررسی وضعیت بهداشت محیط، ایمنی و ارگونومی مدارس ابتدایی استان مرکزی در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲. **مجله دانشگاه علوم پزشکی کرمان**، ۱۴(۱): ۶۱-۶۹.

شیرزاد کبریا، بهارک (۱۳۸۷). **نقش مدارس امن در هزاره ی سوم**. تهران: سفیر اردهال.

شریفی‌راد، غلام‌رضا؛ عمیدی مظاهری، مریم؛ اکبرزاده، کلثوم (۱۳۸۳). بررسی وضعیت بهداشت بوفه‌های مدارس و تاثیر آموزش بر متصدیان بوفه‌های مذکور در شهر اصفهان. **مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام**، ۱۲ (۴۴): ۱۷-۲۳.

صالح پور دهکردی، زهرا؛ و همکاران (۱۳۸۹). بررسی وضعیت بهداشت و ایمنی محیط فیزیکی مدارس ابتدایی دولتی شهر کرد در سال ۱۳۸۸. **طلوع بهداشت**، ۹ (۱): ۴۱-۵۰.

فارسی، علیرضا؛ و همکاران (۱۳۸۶). بررسی وضعیت ایمنی فضاها و ورزشی مدارس کشور و ارایه راهکارهای مناسب. **پژوهش در علوم ورزشی**، ۵ (۱۶): ۲۳-۴۰.

مایر جان ای (۱۳۸۸). **ایجاد یک مدرسه سالم و خوشایند**. ترجمه مهیندخت قریشی و فرزاد بیات موحد. زنجان: دانش زنجان.

مانی کاشانی، خسرو؛ صبا، محمدصادق؛ عظیمیان، محمدحسین (۱۳۸۰). بررسی بروز حوادث در دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شهرستان همدان در سال تحصیلی ۱۳۷۸-۱۳۷۷. **مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان**، ۸ (۳): ۶۹-۷۳.

ملکوتیان، محمد؛ و همکاران (۱۳۸۷). بررسی وضعیت بهداشت محیط و ایمنی مدارس شهر کرمان در سال ۱۳۸۶. **طلوع بهداشت**، (۷): ۳-۴.

نشاط، علی اصغر؛ و همکاران (۱۳۸۹). بررسی وضعیت بهداشت محیط و ایمنی مدارس ابتدایی و راهنمایی شهر زابل. **رستمینه**، ۲ (۳): ۳۳-۴۲.

Francis Hachiya, R. (1993). **Balancing student rights and the need for safe schools**. Dissertation submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of philosophy in curriculum and instruction.

Jones, S E; Axelrad, R; Wattigney, W. A. (2006). Healthy and safe school environment, physical school environment: results from the School Health Policies and Programs Study 2006. **Journal of school Health**. 77: 544-56.

